

**ОСОБЕНОСТИ НА ФУНКЦИОНИРАНЕТО
НА РУСКИТЕ ПАРЕМИИ С ДЖЕНДЪРЕН КОМПОНЕНТ
В СЪВРЕМЕННИТЕ МЕДИЙНИ ТЕКСТОВЕ¹**

Елена Раденкова
Софийски университет „Свети Климент Охридски“

**SPECIFIC FEATURES OF FUNCTIONING OF RUSSIAN
PROVERBS WITH GENDER COMPONENTS IN
CONTEMPORARY MEDIA TEXTS**

Elena Radenkova
St. Kliment Ohridski University of Sofia

Recently, gender components of phraseological units have become an object of great interest. The author examines gender marked phraseological units in the contemporary Russian mass media. The observed tendency is to neutralize the phenomenon of language asymmetry. Traditional proverbs more broadly describe the situation in the media context and this leads to the elimination of the gender component in their structure.

Key words: phraseology, paremiology, phraseological units, gender differences, stereotypes, connotation

В руската лингвистика общоприета е класификацията на фразеологичните единици, разработена от В. Виноградов. Тя се базира на критерия *степен на семантична слятост* (зависимост на значението на фразеологизма от значенията на съставлящите го думи) и включва три вида фразеологични единици: фразеологични сраствания (идиоми), фразеологични единства, фразеологични съчетания (Виноградов 1977: 145 – 160).

Към тях Н. Шански добавя още един, четвърти вид – фразеологични изрази, към които се отнасят пословиците, поговорките и други

¹ Това проучване е осъществено с финасовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ към СУ „Св. Климент Охридски“ в рамките на проект №:80-10-123/15.04.2019 г.

групи устойчиви изречения, възпроизвеждани в речта в готов вид (Шански 1963: 44).

Тук ще се придържам към широкия подход към фразеологията, според който фразеологичните изрази имат статут на равноправен клас в рамките на фразеологичната система на руския език.

Според структурно-семантичния критерий *пословицата* представлява кратко съждение с голяма обобщаваща сила, което се използва като поучение, наставление и има формата на просто или сложно изречение, в повечето случаи притежаващо особена ритмика. Значението на пословицата може да бъде както буквално (*На ошибках учатся*), така и преносно (*Горбатого могила исправит*). За разлика от нея *поговорката* не съдържа поука, в повечето случаи има буквален смисъл и се използва като констатация или характеристика на дадено явление, събитие или състояние (*Насильно мил не будешь. В тесноте, да не в обиде*).

В медийния дискурс най-бързо и отчетливо се проявяват измененията, протичащи в съвременния език. На новите явления в комуникативното пространство на руските средства за масова информация са посветени редица изследвания. В тях се отбелязва, че езиковите иновации изграждат една особена медийна реалност, която не само информира, но също така убеждава, внушава определени оценки, активно въздейства върху масовата аудитория. На този фон езиковата игра може да се разглежда като типична особеност на новия публицистичен стил, който до голяма степен разчита на креативността и остроумието като неизменна част от творческата инициатива на журналистите. Кратките срокове и галопиращите темпове при създаването на медийния текст принуждават журналистите да използват готови интертекстуални блокове – фразеологични единици, клишета, щампи, лозунги, паремии и прецедентни изрази. Както отбелязва Д. Хамзе, цялото това „фразеологично богатство отразява антропоцентричния поглед към действителността, а тематичните му фокуси като: частите на човешкото тяло, пространствените, параметричните и темпоралните показатели...– това са универсални межкултурни «магнитни полета»“ (Хамзе 2017: 15). Към тези тематични фокуси без съмнение могат да бъдат добавени и джендърните характеристики на човека.

Целта ми е да разгледам как едни от най-популярните пословици от фразеологичния фонд на руския език, отразяващи джендърните стереотипи, се използват в медийните текстове. Най-голям интензитет на джендърните конотации в езика се наблюдава във фразеологията и по-конкретно при паремиите. Те служат като важен източник за интерпретации, тъй като по думите на В. Телия по-голямата част от пословиците

представляват „прескрипции-стереотипи на народното самосъзнание, предоставящо достатъчно широки перспективи за избор с цел самоидентификация“ (Телия 1996: 240).

Като джендърен стереотип ще разглеждам стереотип, обуславящ и предписващ определени начини на поведение, социални роли, виждания за света, форми на емоционална себеизява в рамките на половата принадлежност (в опозицията мъж/жена). Той е запечатал в себе си предшестващия опит на дадения социум, най-често в рамките на определена социална институция (брак, семейство, работа). Формирането на джендърния стереотип се случва на различни нива и под влиянието на социално-икономическите условия в дадена общност, психобиологичните особености на човека (социалният пол се базира преди всичко на биологичния), ценностните му ориентири, нивото на културното развитие на обществото. Езикът се превръща в главно средство за изразяване на джендърните стереотипи, защото, назовавайки едно или друго явление, свързано с пола, той в същото време определя редица характерни черти, които са „задължителни“ за представителя на дадения пол априори.

В руската езикова картина на света, както и в повечето европейски езици, е отразена тенденцията към андроцентризъм, представен чрез главната и доминираща роля на мъжа практически във всички сфери на живота.

Джендърът като продукт на културата отразява представите на народа за женственост и мъжественост, фиксирани във фолклора, приказките, традициите и в езика. В колективното съзнание джендърните стереотипи присъстват като опростени и изкривени представи за характеристиките и качествата на лицата от двата пола. Анализираният емпиричен материал включва примери на паремии от вестникарския подкорпус на Националния корпус на руския език, подбрани въз основа на такива признаци като компонентен състав, включващ джендърен компонент *мъж* или *жена* (*женщина/баба; мъжчина/мужик; муж/жена*).

Един от базовите концепти на всяка култура е концептът ‘жена’. Той се явява проекция на стереотипните представи за жената като носител на социално детерминирани качества и свойства, формирани въз основа на ролите, които тя изпълнява в обществото. Този процес се подпомага от въздействието на външно- и вътрешнолингвистични фактори – социално-икономическите условия (промяната на социалните роли на жената, навлизането ѝ в различни нови сфери на обществения живот; отчасти значение има и появата на феминизма).

Концептът „женщина/баба“ в повечето случаи е натоварен с негативна конотация и гравитира към семантичното поле „зло, опасност“.

Думата **баба** е културно и стилистично маркирана като разговорно-просторечен вариант на номинацията „женщина“ и има няколко значения: 1. Омъжена селянка, представителка на низшето социално съсловие. 2. Пренебрежително номиниране на жената. 3. Разговорно пренебрежително назоваване на крайно неуверен и слабохарактерен мъж (БТС 2000: 53). Ще се спра на една нова поговорка, нефиксирана все още в речниците, но активно функционираща в електронните версии на вестниците, която емоционално и експресивно представя устойчивия стереотипен „мъжки“ поглед върху способностите на съвременната жена: *Женщина за рулем – это обезьяна с гранатой*. Ярката образност и гротескна експресия на тази нова пословица я прави особено активна в медийното пространство, защото нейният специфичен колорит привлича вниманието и на журналистите, и на читателите. Образът на жената зад волана като символ на еманципацията и стремежа за равнопоставеност на половете в овладяването на една традиционно мъжка професия е саркастично осмян и пародийно представен в пословицата. Освен на иронично пренебрежителното отношение към жената шофьор, тук се акцентира върху непредсказуемите женски реакции по време на шофиране от гледна точка на мъжа шофьор. Явно създадена от мъже, тази съвременна поговорка подчертава безапелационно, че жената по определение е по-глупава и неспособна от мъжа.

Жените не признават подобно пренебрежително отношение и категорично го отхвърлят.

1.15 лет за рулем, за плечами школа экстремального вождения. – А как же стереотип: *женщина за рулем – это обезьяна с гранатой?* – спрашиваю я у Галины. – Бред! (Комсомольская правда (КП), 11.02.2006).

Символично е заглавието на статията – „Матриархат на пътя“, и споменаването в откъса на най-ярките му представителки – амазонките, жените воители, използващи мъжете само с цел продължаване на рода. Една от най-главните стереотипни черти на жената в руското битово съзнание е второкачественият ум и разсъжденията ѝ като резултат от това – присъщата на жената нелогичност и непредсказуемост на действията и реакциите.

2. Амазонки за рулем для большинства мужчин – нечто ужасное: „обезьяна с гранатой“, „пьяный солдат на мотоцикле“ и прочее. Есть страны, где половина участников дорожного движения – дамы. У нас их процент лишь тянется к 10 (Матриархат на дороге// Труд-7, 03.08.2007).

И все пак можем да твърдим, че в руския медиен дискурс се наблюдава тенденция за неутрализация на явлението езикова асиметрия. И въпреки че тези процеси текат по-бавно, отколкото биха искали феминистки настроените лингвисти, измененията на вътрешния образ на традиционните пословици към едно по-обобщено назоваване на ситуацията води до елиминирането на наличието на джендърен компонент.

Срещнах само една употреба на съкратения вариант на тази нова поговорка, който в ролята на експресивно сравнение се използва от жена (Юлия Тимошенко) с цел злепоставяне на политическия опонент – мъж (Виктор Янукович), и представяне на неговите действия като пагубно непредсказуеми за бъдещето на Украйна.

3. Экс-премьер (Ю. Тимошенко, бел.а.) добавила, что „Януковичу нужна сильная неразделимая власть, чтобы как обезьяна с гранатой постоянно поглаживать чеку, срывая единство Украины“ (Новый регион 2, 08.24.2010).

Образът на жената, представена като нечовек, е най-ярката демонстрация на принижаването на слабия пол. Често се използва и друго гротескно сравнение, в което присъства метафоричният образ на кокошката, характеризираща жената, а самата пословица изразява ирония и даже унижително и крайно негативно отношение: „Курица не птица, баба (женщина) не человек“. Фразеологизмът *куриные мозги* се адресира преди всичко към жените. Самата дума *курица* – *кокошка* (както в руския, така и в българския език) днес е разпространена експресивно-оценъчна, крайно пренебрежителна номинация на жената (за разлика от българската употреба тази номинация активно присъства като обидна квалификация в речта на шофьорите мъже по адрес на неопитните шофьорки дами).

Пословицата „Курица не птица, баба не человек“ в речника на Владимир Дал (в който можем да открием и други пословици с крайно негативни конотации: „Лукавой бабы и в ступе не истолчешь“ и „Куда черт не поспеет, туда бабу пошлет“ – Дал 1984: 273 – 275)) възниква заради неправилен превод от украински. А правилният превод на поговорката „Курица – не птица, баба – не чоловік“ е „Курица не птица, баба не мужик/муж“. Лексемата *чоловік* означава мъж, в смисъл „глава на семейството, съпруг“ или просто „мужчина“/„мужик“. Така преведена, поговорката губи своята образност и джендърна противопоставеност, засилвайки до абсурдност негативното отношение към жената в патриархалния свят.

Особеностите на социалния статут на жената, а също и стереотипните мнения, господстващи в обществото, може да бъдат проследени в

първия пример, манифестиращ подобно (мъжко!, т.е. агресивно) отношение към жената в семейството, където ръководен е принципът „Курица не птица, а баба не човек“.

4. „Но как дъщеря не попасть в ту же мышеловку, когда будет выходить замуж?“ – этот вопрос часто задают психологам женщины. В самом деле, будущего насильника можно „вычислить“. Вот некоторые „симптомы“. С юности убежден, что самый эффективный путь разрешения конфликтов в семье и обществе – силовой. На компромиссы идут слабые люди. „Курица – не птица, баба – не человек“ (Труд-7, 04.11.2001).

5. В главе „Чужая жена слаще вина“ авторы озабочены тем, как соблазнить чужую женщину, соблюдая „технику безопасности“. На каком моменте хочется книгу закрыть, когда доходишь до главы „Курица не птица, баба не человек“. Постскриптум: Сначала мы с подружками читали эти пособия как юмористические сборники. Смеялись, пока внезапно не осознали: это же мужчин ТАК учат с нами обращаться! (КП, 02.04.2004).

В пример (5) се подлага на осмиване лавината от книги, препоръчващи на мъжете как да съблазняват жените.

6. ...отношение к женщине „свысока“ сидит в глубинах массового бессознательного. Даже советская пропаганда, которая как бы делала на словах всех равными, за много-много лет не смогла выбить из народа ощущение того, что курица не птица. ...Можно сколько угодно говорить, что женщина – она тоже человек, а потом советский мужчина и советская женщина смотрели в зарплатные ведомости и все сказки о равенстве шли прахом (Известия, 03.10.2013).

В пример (6) журналистът съпоставя патриархалното виждане за жената в пословицата с лицемерното звучене на социалистическия лозунг „Женщина тоже человек!“ и стига до извода, че нищо не се е променило, защото реално равноправие между половете няма.

На един доста по-късен етап в езика започва да функционира вариант на същата пословица, където наблюдаваме нова, трета номинация на значението на тази пословица: *Курица – не птица, България (Венгрия/Монголия/ГДР/Польша/Румъния/Чехословакия) не за граница*. Пътуването в социалистическите страни се разглежда като не особено привлекателно до 1990 г. В тази модификация на узуалната пословица джендърният компонент е изцяло подменен и мнозина – носители на езика, познават именно този вариант, който допуска многообразие от актуализатори в зависимост от контекста и проблематиката на статията. Карди-

нално се променя значението на пословицата, като най-общо смисълът е свързан с омаловажаването, подценяването на това, за което се говори във втората част. Негативната конотация се запазва, но тя е туширана и не е толкова остро изразена като в прототипа. Ще илюстрирам такава употреба само с един пример – мнение на руския, която пътува из страната ни и недоумява защо е възникнал този нов вариант на пословицата и на какво се дължи негативното ѝ звучене.

7. Изобретател на крылатой фразы „*Курица – не птица, Болгария – не заграница*“ явно имел весьма поверхностное и примитивное представление об этой удивительной стране. Горнолыжные, морские и спа-курорты, старинные замки и монастыри, винные избы и загадки природы разбросаны по всей этой балканской стране (Известия, 11.13.2012).

Ще се спра на още една пословица, която заедно с предходната обрисова незавидния социален статут на жената в руската езикова картина на света – тя е низше същество, над което мъжът упражнява своята власт, превъзходство и доминиране. В различните пословици и поговорки с компонент *женщина/баба* се наблюдава джендърно детерминирано пренебрежение и абсолютно неуважение към жената: *Баба с возу – кобыле легче*.

Важно е да се отбележи, че тази поговорка има много шеговито-иронични варианти, плод на контаминация на различни фразеологични единици („антипословици“): *Баба с возу – и волки сыты, Баба с возу – вузу легче; Баба с возу – вылетит не поймаешь* и т.н. Най-авторитетните изследователи на руските „преиначени“ пословици и поговорки са Х. Валтер и В. Мокиенко, които през 2005 г. публикуват речника „Антипословицы русского народа“. В предговора към него авторите изтъкват, че в преобладаващата си част антипословиците отразяват и подлагат на оценка недалечното минало и/или съвременните реалии (Валтер, Мокиенко 2010: 7). В случая обаче посочените по-горе антипословици, възникнали през последните 30 години, не се отличават по общата си тоналност от прототипите си, изразявайки ирония, стигаща до сарказъм, и пренебрежително-подигравателно отношение към жената.

Пословицата *Баба с возу – кобыле легче*, както и всяка друга, се употребява в преносен смисъл (въпреки че в основата ѝ лежи буквалното описание на конкретна битова ситуация – за да изкачи конят някое възвишение по пътя по-лесно и бързо, жената е слизала от каруцата) и означава: ако някой (или нещо), който предизвиква/създава проблеми, си тръгне (иска да напусне проблемната ситуация), тези, които остават, с облекчение възприемат случилото се. Срецнах само една джендърно

маркирана употреба, където лексемата **баба** наистина назовава конкретна жена – Ю. Тимошенко. Интересното в случая е и това, че узуалната пословица се обиграва и се употребява в своя трансформиран вид в заглавието на статията. Иронично-саркастичната тоналност на заглавието се създава от „заиграването“ именно с буквалното значение на прототипа.

8. „Коль баба с возу, кобыле легче!“ – уразумел президент Ющенко и горячо пожал Януковичу руку: „Я рад, что мы поняли друг друга!“ Потом зашла Юлия с заготовленной фразой: „Хорошо выглядите, Виктор Андреевич!“ (Тимошенко с возу или на воз, а Украине не легче, КП, 03.30.2006).

В пример (9) по всяка вероятност също се има предвид конкретна ситуация, свързана с някаква жена, но сентенциалното звучене на пословицата се запазва.

9. Вспомни афоризм про женщину, в котором ты убедился на личном опыте? – „Баба с возу – кобыле легче“. На самом деле, идеально подходит (Труд-7, 08.11.2010).

В следващите примери джендърната маркираност на пословицата се неутрализира от контекста, като става въпрос за лица от мъжки пол. В пример (10) става дума за ликвидирането на криминален бос, в (11) – за заминаването на млад кинорежисьор на Запад, а в (12) – за хокеист, напуснал клуба си. Усеща се присъствието на негативната конотация на думата **баба**, когато тя се употребява по отношение на мъж, въпреки че в случая имаме завоалирана номинация. Обобщаващото значение на поговорката – „ликвидиране на някакъв проблем“, е доминиращо.

10. Взрыв бандитского „мерседеса“ в правоохранительных органах расценили по принципу „баба с возу, кобыле легче“ (Труд-7, 03.01.2001).

11. На вопрос ведущего программы, как он относится к слухам, что талантливый молодой режиссер Алексей Погребский собрался в связи с реформой найти применение своим способностям на Западе и снимать картины на западные деньги, ответил в том духе, что, мол, скатертью дорога, *баба с возу – кобыле легче* (РИА Новости, 03.26.2010).

12. Кто-то информацию воспринимает с облегчением („Баба с возу – кобыле легче“), но подавляющее большинство возмущаются: на каком основании КХЛ вмешивается в отношения игрока и клуба? (Советский спорт, 2008.12.08.2008).

Поговорката „Бабий век – сорок лет, а в сорок пять баба ягодка опять“ много често се среща в медийни текстове, в които става дума за известни дами – писателки, актриси и т.н., на които предстои 45-годишен юбилей. По-често се употребява втората част заради нейната експресивна образност и ярка „сочна“ метафоричност, която предава идеята за възможната „втора младост“ на жената в по-зряла възраст.

Ако пример (13) визира по-скоро факта, че в тази възраст жената се разхубавява и затова този юбилей е очакван, то в следващия – (14), се акцентира не толкова върху външната привлекателност на жената, колкото върху нейната духовна и личностна „зрялост“.

13. Будет шашлык, самовар, торт и долгое сидение на оттаявшем участке. – Как относитесь к пословице: „45 – баба ягодка опять“? – Прекрасно! Все жду, когда уже я наконец сделаюсь ягодкой (Т. Устинова: Все жду, когда я уже сделаюсь ягодкой!, КП, 04.18.2013).

14. Вспомните известное народное выражение: „Бабий век – сорок лет, а в сорок пять баба ягодка опять“. „Опять“ – это не значит, что к женщине возвращается ее биологическая притягательность. Нет, она обретает новое, не меньшее обаяние – личностное (Труд-7, 12.26.2003).

Тази възрастова граница тревожи жените, защото тя е повод за дискриминация от страна на работодателите. Журналистът въвежда читателя в тази проблематика именно чрез поговорката, като иронично отбелязва, че в обявите за работа не се интересуват от привлекателността на жените на тази възраст и след 45 години жената трудно може да си намери работа.

15. Как известно, в сорок пять – баба ягодка опять. Но работодателям Иванова такие прибавки не указ. Объявления о вакансиях для женщин они заканчивают стандартной фразой: „возраст – до 45 лет“ (Труд-7, 07.30.2004).

В следващия пример – (16), журналистката си позволява да демонстрира един нов прочит на тази често срещана пословица: тази пословица е за силните духом жени, които полагат съответните усилия да изглеждат добре и да се развиват духовно. Привнасянето на един нов смисъл в тълкуването на тази поговорка я осъвременява, отърсва я от баналното и пошловатостта звучене и ѝ придава философска дълбочина.

16. „В сорок пять баба ягодка опять“ – эта пословица про сильных духом, которых возрасту не сломать. Их образ жизни – спорт-клуб, салон красоты, молодые подруги, а там глядишь – и поклонники. Кстати, женщины около 30 охотно принимают в свою компанию

зрелых, более опытных и искушенных в жизни подруг (КП, 11.10.2007).

В следващите примери може да се наблюдава неутрализация на джендърния признак и опит за превключване на фокуса върху това как мъжът възприема тази възрастова граница, той как се отнася към проблемите на стареенето. Журналистът сблъсква два съвършено различни подхода и изказа: за проблемите на женската зрялост е подходящо да се използва паремиологична единица („Есть поговорка...“), за същия период в живота на мъжа се използва строго научен термин от областта на психологията – „кризис среднего возраста“. От този откъс и от следващите става ясно, че физическото стареене и това как изглежда на тази възраст, за мъжа е без значение и не е повод за притеснение: „Я ягодка всегда“. По-скоро тази възраст е повод за промяна и ново начало (17), достигане на върхове в творческата активност (18), време за постигане на най-големи спортни успехи и печелене на световни купи (19).

17. – Есть поговорка: „В 45 баба ягодка опять“. А для мужчин это правило действует? – Я ягодка всегда. А так, конечно, есть кризис среднего возраста у мужчин, но, как правило, к 45 годам он проходит. Хотя у всех по-разному. В это время люди жизнь часто меняют... (КП, 02.13.2007).

18. – Про женщин говорят: 45 – баба ягодка опять. Эта поговорка применима к мужчинам? – Наверное, наступил пик моей творческой активности. (КП, 05.11.2007).

19. – Говорят, что в 45 – баба ягодка опять. А для мужчины это что за возраст? – Возраст, когда приходит пора выиграть Кубок мира, – широко улыбается тренер. (Советский спорт, 12.04.2011).

Интересни са и метаезиковите коментари на авторите, които не рядко изразяват тяхното отношение към дадените стереотипи. От една страна, авторът използва поговорката, за да илюстрира тезите си, но критикува и квалифицира като пошло заложеното в нея съждение. По този начин се „активира процесът на съвместно конструиране на смисъла“ между адресанта и адресата и „се изгражда общата комуникативна платформа“ между тях с цел да се осигури засилване на взаимодействието не само в рамките на този откъс, но и на целия текст (Петкова, 2018: 163).

20. Придумали пошловатую поговорку „Сорок пять – баба ягодка опять“ и успокоились. „Баба“... Фу, какая низость. (КП, 02.08.2002).

В резултат на направения по-долу анализ става ясно, че пословиците, които имат в състава си джендърно маркиран компонент «мужчина/мужик», всъщност не отразяват джендърни стереотипи. Например поговорката *Пока гром не грянет – мужик не перекрестится* се използва за характеризиране на лица, които са непредвидливи и не предприемат навреме мерки, които реагират след събитията. Много често поговорката се използва като заглавие тогава, когато журналистът описва трагични ситуации, в които е виновно някое длъжностно лице.

21. *Пока гром не грянет, мужик не перекрестится* <Кто отвечает за безопасность подземных коммуникаций?> (МК, 3.10.2012). – отнася се за авария на водопровод, оставил без вода хиляди жители на Воронеж.

22. *Гром не грянет – мужик не перекрестится* <Учебное пособие для мэра Махачкалы> (МК; 25.02.2017). – става дума за трагичната гибел на момиче от Махачкала, разкъсано от кучета, защото кметът е забавил изграждането на приют за бездомни животни.

23. *Пока гром не грянет, мужик не перекрестится* <Как ответили на акцию «МК» в Историческом музее> (МК, 25.03.2019). – алармира се за проблемите на охраната на музеите (кореспондентите на „МК“ закачили картина в музея и никой от служителите не забелязал).

24. *Пока гром не грянет, мужик не перекрестится* (25.03.2019 <https://www.sports.ru>). – за тежката загуба на футболния клуб „Спартак“ и пропуските в работата на треньора.

Използвайки подобни заглавия, конструирани на основата на узуални паремии, адресантът преследва следните цели: да съобщи на адресата своята (негативна в случая) оценка, като се осланя на вече общоизвестни и неоспорими нравствени норми и стереотипи на поведение, залегнали в паремията.

Анализът, направен дотук, показва, че ако в паремията присъства джендърен компонент *женщина/баба*, то на преден план излизат и се подразбират типично женски черти и характеристики. Ако в паремията се съдържа компонентът *мужчина/мужик*, то джендърното в нея се неутрализира и паремията има по-скоро общочовешко и философско звучене.

Джендърната опозиция се нивелира в пословиците, които излизат извън пределите на противопоставянето на мъжа и жената и разкриват изграждането на общност и хармонични отношения в рамките на семейството. Затова накрая ще разгледам пословицата *Муж и жена – една сатана*, в която изначално е неутрализирана опозицията мъжко –

женско и е представена стереотипната представа за тяхното единство. Дали мъжът и жената в ролята на съпрузи могат да образуват едно цяло? В следващото заглавие – „Муж и жена – една сатана?“, се наблюдава промяна на комуникативния тип на изречението, като чрез тази модификация значително се повишава експресивният потенциал на пословицата. Промяната на съобщителното изречение във въпросително поставя под съмнение заложената в пословицата мъдрост и колективни наблюдения, транслирани от съвременното поколение към следващото. Интервюираните в статията известни личности изразяват съгласие или несъгласие с изразеното в сентенцията умозаключение, излагайки своите аргументи и наблюдения.

25. Зинаида Кириенко, народная артистка России, лауреат Госпремии СССР: – Несогласна, что муж и жена – одна сатана. Вот, говорят, счастливые люди должны смотреть в одну сторону. Да нет, не всегда это получается, но при том можно жить вместе долгие годы (Муж и жена – одна сатана? // Труд-7, 05.12.2002).

26. Мстислав Запашный, народный артист СССР: – Конечно, муж и жена – одна сатана. По-другому и быть не может, если люди живут вместе, уважают, ценят, понимают друг друга и, главное, берегут. Иначе ничего не выйдет, разбегутся, да еще и со скандалом (Муж и жена – одна сатана? // Труд-7, 05.15.2002).

27. Известно, что *муж и жена – одна сатана*. Это к тому, что экстремализмом Фоменко заразил и жену, актрису Марию Голубкину. Она в ралли не участвует, но по Москве не прочь полихачить. (КП, 04.06.2002).

В заключение може да се обобщи, че джендърният стереотип, представен в паремиите, дава най-обобщена и концентрирана представа за отношението между половете в дадено общество. При вербализация на женските стереотипи негативните характеристики и оценки са преобладаващи както в миналото, така и в наши дни. Това е свързано с общата нагласа в медийните текстове да преобладава съобщаването на негативни факти и събития. Паремиите с джендърен компонент *мужчина/мужик* носят в себе си философско обобщение и сентенциален смисъл, характерни за човека като цяло. И все пак можем да твърдим, че в руския медиен дискурс се наблюдава тенденция за неутрализация на явлението „езикова асиметрия“. Въпреки че тези процеси текат бавно, измененията на вътрешния образ на традиционните пословици към едно по-обобщено назоваване на ситуацията води до елиминирането на джендърния компонент.

ЛИТЕРАТУРА

- БТС 2000** – *Большой толковый словарь русского языка*. [Bol'shoy tolkovyj slovar' russkogo jazyka.] / Под ред. С. А. Кузнецова. СПб: Норинт, 2000, 53.
- Валтер, Мокиенко 2010:** Вальтер, Х., Мокиенко, В. М. *Антипословицы русского народа* [Val'ter, H., Mokienko, V. M. Antiposlovitsy russkogo naroda.] 2-ое издание (1-ое издание: Москва: Нева, 2005). Москва: ОЛМА Медиа групп, 2010.
- Виноградов 1977:** Виноградов, В. В. *Лексикология и лексикография*. [Vinogradov, V. V. Leksikologiya i leksikografiya.] / Отв. ред. В. Г. Костомаров. Москва: Наука, 1977.
- Дал 1984:** Даль, В. И. *Пословицы русского народа*. [Dal', V. I. Poslovitsy russkogo naroda.] (3-ье издание) Москва: Худож. литература. 1984. – Т. 1., 273 – 275.
- Петкова 2018:** Петкова, С. Цитирование пословиц как инструмент реализации стратегии персуазивности в российских медиатекстах. [Petkova, S. Tsitirovanie poslovits kak instrument realizatsii strategii persuazivnosti v rossiyskih mediatekstah.] // VIII *Международные Лазаревские чтения «Лики традиционной культуры в современном культурном пространстве: ренессанс базовых ценностей?»*. Отв. ред. В. Я. Рушанин. Сб. докладов междунар. научной конференции. Часть I. Челябинск: Изд-во ЧГИК, 2018, 162 – 169.
- Телия 1996:** Телия, В. Н. *Русская фразеология*. [Teliya, V. N. Russkaya frazeologiya.] Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996.
- Хамзе 2017:** Хамзе, Д. Роль фразеологических инноваций в гротескогенезе (на материале творчества Витольда Гомбровича). [Hamze, D. Rol' frazeologicheskikh innovatsiy v groteskogenezе (na materiale tvorchestva Vitol'da Gombrovicha).] // *GISAP: Philological Sciences* № 13, May 2017, 14 – 19.
- Шански 1963:** Шанский, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. [Shanskij, N. M. Frazeologiya sovremennogo russkogo jazyka.] Москва: Высшая школа, 1963.